

SUD TIBBIYOTI EKSPERTIZASINING PROTSESSUAL ASOSLARI.

Rayimnazarov Shaxzot Muxiddin o'g'li

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filliali 4-kurs 403 s guruh talabasi.

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasida sud tibbiyoti ekspertizasi ma'lum amaldagi qonuniyatlarga asoslanadi. Ushbu maqolada sud tibbiyoti ekspertizasining protsessual asoslari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: sud tibbiyoti ekspertizasi, protsessual, huquq, burch, vrach-ekspertlar, sud kimyogari.

Sud tibbiyoti ekspertizasining mazmuni, o'tkazilish tartibi O'zbekiston Respublikasining jinoyat, jinoyat-protsessual, fuqarolik va fuqarolik-protsesual kodekslarida ko'rsatilgan. Sud tibbiyoti ekspertizasi barcha hollarda tergovchi, sud organlari, militsiya organlari tomonidan tayinlanilib, bu asosan ularda tibbiyotga va biologiyaga oid savollar paydo bo'lgandagina amalga oshiriladi. Ko'pchilik hollarda sud tibbiyoti ekspertizasi jinoyat qidiruv ishlari va sudda jinoyatni ko'rib chiqish paytida amalga oshiriladi. Jinoyat-protsessual kodeksida ayrim hollarda sud tibbiyoti va sud psixiatriya ekspertizalari o'tkazish majburligi ko'rsatilgan. Bu quyidagi hollarda bajariladi:

1. Tan jarohati xarakterini va o'limning sababini aniqlashda.
2. Ayblanuvchi va shubhalanuvchining ruhiy holatini aniqlashda, agar ishni olib borishda ular o'zlarining qilgan ishlariga aniq hisobot bera olmasa yoki javobgarlikni his qilmasa.
3. Jabrlanuvchining yoki guvohlarning ruhiy holatini aniqlashda.
4. Ayblanuvchi, shubhalanuvchi va jabrlanuvchining yoshini aniqlashda, agar ish uchun ahamiyatli bo'lsa, hamda yoshi to'g'risida ma'lumot bo'lmasa. Qolgan barcha hollarda istagan ekspertiza tergovchining va sudning ruhsati bilan belgilanadi. Fuqarolik jarayonida sud tibbiyoti ekspertizasi ayrim hollarda nikohni bekor qilishda, aliment to'g'risidagi masalani echishda, ish kobiliyatini yo'qotganda hamda yo'qotilgan materialni o'rnini qoplashda o'tkaziladi. Istagan ekspertizani, shuningdek sud tibbiyoti ekspertizasini o'tkazish ikkita asosiy jarayonni tashkil qiladi:

– ekspertning oldiga qo'yilgan savollarini echish uchun ekspertiza ob'ektlarini tekshiruvda barcha usullardan foydalanish; – tekshiruvlar natijasida qo'yilgan savollarga asoslangan javoblarni o'z ichiga olgan yozma xulosa tuzish. Sud tibbiyoti ekspertizasining 4 xil ob'ekti mavjud: o'liklar, tiriklar, ashyoviy dalillar, jinoyatga va fuqarolik ishlariga aloqador materiallar. Bu ob'ektlarni sud tibbiyoti ekspertizasi tekshiruvda qo'llaniladigan usullar juda xilma xil bo'ladi. Bular ekspertizasining har

xil turlarini o'tkazish to'g'risidagi maxsus qoidalar va metodik ko'rsatmalarda keltirilgan.

Sud tibbiyoti ekspertizasining turlari. Sud-tibbiyoti ekspertisasi tayinlanishi va o'tkazilishi quyidagilarga bo'linadi: 1) birlamchi ekspertiza; 2) qo'shimcha ekspertiza; 3) qaytadan ekspertiza o'tkazish; 4) komission ekspertiza; 5) kompleks ekspertiza. Birlamchi ekspertizada ob'ektni birinchi marta tekshiruvdan o'tkazib, buning asosida ekspert xulosasini tuzish. Qo'shimcha ekspertiza ko'pincha ekspertiza paytida xulosa tuzishda ekspertni oldida biror qo'shimcha savol tug'ilganda o'tkaziladi. Qaytadan ekspertiza asosan agar o'tkazilgan birlamchi ekspertizaning xulosasiga shubha tug'ilganda yoki jabrlanuvchining qarindoshlari tomonidan bu ekspertning xulosasidan noroziligi haqidagi yozma shikoyati bo'lgan hollarda tayinlaniladi. Bu odatda boshqa ekspert tomonidan yoki komissiya ishtirokida o'tkaziladi. Komission ekspertiza ayrim murakkab hollarda, bir necha mutaxassis vrachlarning yordami talab qilinganda amalga oshiriladi. Ko'pincha bunday ekspertiza tibbiyot va farmatsevtika xodimlarining o'z burchlariga xiyonat qilganlarida jinoiy javobgarlikka tortishda tavsiya etiladi. Ayrim hollarda kompleks ekspertiza belgilaniladi. Bunda murakkab hollarda ekspertiza o'tkazish uchun sud tibbiyoti eksperti va sud kimyogari, sud tibbiyoti eksperti va sud kriminalistik ekspertlari jalb qilinadi hamda har ikkala mutaxassisning fikri bir-biriga yaqindan yordam beradi. Istagan komission ekspertiza o'tkazishda uning a'zolari bir xil xulosaga kelsalar, barcha komissiya a'zolari nomidan umumiy xulosa tuzilib, ular bu xulosaga imzo chekadilar. Agar komissiya a'zolarining fikrlari bir-biriga to'g'ri kelmasa, unda har bir ekspert o'zining alohida xulosasini tuzadi va taqdim etadi. Ekspertning istagan xulosasi tergovchi, prokuror va sud uchun majburiy hisoblanilmaydi, ammo ularning umumiy xulosa bilan rozi emasligi to'g'risidagi o'ziga xos hujjat asoslangan bo'lishi kerak.

Sud tibbiyoti ekspertizasini faqatgina vrachlik mutaxassisligiga ega bo'lgan kishilar o'tkazishi mumkin. Sud tibbiyoti ekspertisasi o'tkazish uchun bu sohada malakasini oshirgan, o'zining xulosasini berishga qodir, umumiy protsessual qoidaga javob beruvchi istagan vrach jalb qilinishi mumkin. Bunday vrach ob'ektiv, ushbu jinoiy ishga aloqador bo'lmagan, hech bir shaxsiy manfaatdorligi yo'q, sof vijdonli inson bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi jinoyat-protsessual kodeksining 76-moddasida quyidagi hollarda agar unga ekspertiza o'tkazish yuklatilgan bo'lsa, rad qilish ko'rsatilgan:

1) agar ekspert jabrlanuvchi, javobgar shaxs, ishga guvohlik beruvchi bo'lgan taqdirda;

2) agar ekspert ushbu holat uchun surishtiruvchi yoki himoyalovchi, jabrlanuvchining qonuniy vakili bo'lganda;

3) jabrlanuvchining va ayblanuvchining qarindoshi bo'lganda;

4) ayblanuvchi, jabrlanuvchi yoki javobgar shaxslarga xizmat yuzasidan bog'liq bo'lganda;

5) qo'zg'atilgan jinoiy ishga sababchi materiallarni taftish qilgan bo'lsa va bu jinoiy ish qo'zg'atilishiga sababchi bulgan taqdirda ekspert ekspertiza o'tkazishga qatnashishdan bosh tortishi mumkin.

Sud tibbiyoti eksperti sifatida birinchi navbatda sud tibbiyoti ekspertizasi muassasalarida ishlovchi sud tibbiyoti ekspertlari, shuningdek sud tibbiyoti kafedrasi professorlari, dotsent va assistentlari jalb qilinadi. Agar sud tibbiyoti eksperti bo'lmasa va uni chaqirish imkoniyati bo'lmasa, ekspertiza o'tkazish uchun istagan kasalxonadan xoxlagan vrachni taklif qilish mumkin. Bunda vrachning oldiga xuddi sud tibbiyoti ekspertizasi uchun mo'ljallangan savollar qo'yiladi. Shuning uchun ham bunday vrachlarni vrach-ekspert deb ataladi. Ayrim komission ekspertiza o'tkazishda sud tibbiyoti ekspertizasida shtat bo'yicha ishlovchi ekspertlar emas, balki tibbiyotning ma'lum sohasi buyicha tajribaga ega bo'lgan vrachlar (xirurglar, terapevtlar, akusher va ginekologlar, pediatrlar, stomatologlar va boshqalar) taklif qilinadi. Protsessual nuqtai nazardan ekspertiza o'tkazuvchi shtatli ekspertlar va vrach-ekspertlar bir xil huquq, burch va javobgarlikka egadirlar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gromov A.P. Kurs lektsiy po sudebnoy meditsine. – M.: Meditsina, 1970, 312 s. 2. Jalolov J.J. Sud tibbiyoti. – Toshkent, 1996.
3. Iskandarov A.I. Murdani topilgan joyida ilk bor ko'zdan kechirish: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T., 1993, 46 s.
4. Iskandarov A.I. Sud tibbiyot fanidan test nazarati. I qism: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T., 1994, 133 s.
5. Iskandarov A.I. Sud tibbiyot fanidan test nazarati. II qism: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T., 1994, 114 s.
6. Iskandarov A.I., Eshmuradov B.A., Iskandarov A.R. To'mtoq va o'tkir jismlardan shikastlanishlarining sud-tibbiy ekspertizasi: O'quv-uslubiy qo'llanma. – T., 1998, 10 s.